

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (final draft).

Viite:

Impola, J., Gladtsyn, V., & Nilov, A. (2021). Suomen kultarahat 1878-1926. *Numismaatikko*, 57(6), 232–244, 260–261.

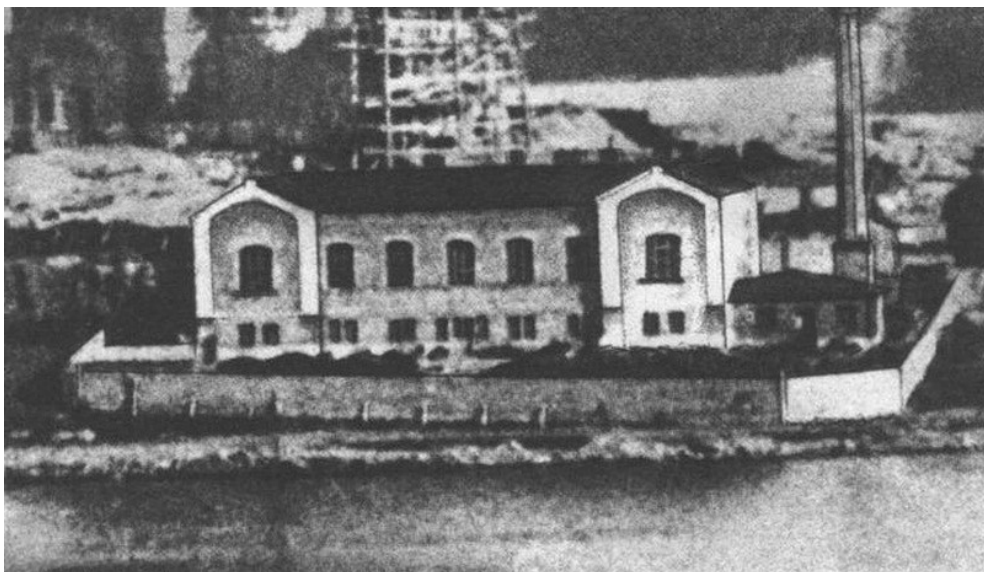
Suomen kultarahat 1878 - 1926

Tähän asti suomalaisten kultarahojen historian yksityiskohdat ovat olleet hieman hämärän peitossa, koska niitä ei ole tutkittu vakavasti, vaikka Suomen suuriruhtinaskunnan loppuaikojen ja Suomen tasavallan ensimmäisten vuosien kultakolikoita ei voida kansainvälisesti pitää mitenkään tavallisena tutkimusaiheena.

Monet kansainväliset keräilijät pitävät niitä mielenkiintoisina, mutta saman tyyppisinä keräilykohteina, ja kokoelmissa niitä on periaatteessa ollut joko yksi pari 10 ja 20 markan rahoja tai laajettuna kolmeen hallitsijasaraan - Aleksanteri II, Aleksanteri III ja Nikolai II. Tämä ajatus on kuitenkin virheellinen, suomalaiset kultarahat voidaan hyvinkin luokitella "epätavallisiksi kolikoiksi", lisäksi niillä on monia lajikkeita, piirteitä ja niihin liittyviä tarinoita. Aloitetaan historiasta.

1. Suomen kultarahat: syyt ja ensisijaiset lähteet

Kuten tiedetään, Helsingin rahapaja (HRP, Kuva 01) aloitti säännöllisen rahanlyönnin vuonna 1864 lyömällä 1 pennin kuparirahoja sekä 50 pennin ja 1 markan hopearahoja. Seuraavana vuonna 1865 nimellisarvojen määrä täydentyi 5 ja 10 pennin kuparirahoilla sekä 25 pennin ja 2 markan hopearahojalla ja oli miltei täydellinen, mikä todettiin keisarin 1. maaliskuuta 1865 hyväksymässä "Suomen rahapajan peruskirjassa". Kultarahojen lyömistä ei kuitenkaan suunniteltu vielä pitkään aikaan. Tämä johtui ensisijaisesti rahan hopeakannasta, mutta myös osittain paikallisen väestön heikosta ostovoimasta (Suomi pysyi pitkään yhtenä Venäjän imperiumin köyhimmistä maakunnista). Omalta osaltaan korkeampi-arvoisten metallirahojen tarpeen sulkivat myös pois kansan hyvin omaksumat ja luottamat ja siten yleisesti rahaliikenteessä kiertäneet setelirahat.

Kuva 01. Vanha Helsingin rahapaja

Tilanne kuitenkin muuttui monista syistä 1870-luvulta lähtien. Tämä johtui sekä poliittisista (tuolloin oli tarpeen painottaa Balkanilla sotaa käyvän Venäjän kanssa personaaliunionissa olevan Suomen muodollista itsenäisyyttä) että taloudellisista erityispiirteistä, jotka liittyivät ensisijaisesti huomattaviin vaihteluihin hopean hinnassa, mikä vaikutti huomattavasti hopeakantaisen Suomen ulkomaankauppaan.

Lisäksi yhtenä syynä kullan käyttöönottoon rahametallina pidetään kultamalmin löytämistä Suomessa. Suurten nälkävuosien aikana kesällä 1868 Suomen vuorihallitus päätti norjalaisen geologi Tellef Dahll'in 1860-luvun puolivälissä tekemien havaintojen perusteella lähettää Lappiin tutkimusretkikunnan etsimään kultaa. 14-henkisen retkikunnan johtajana toimi silloinen Helsingin rahapajan apulaisjohtaja vuori-insinööri Conrad Lihr. Retkikunnan työ ei johtanut tuloksiin, mutta Lihr palkattiin yksityisin varoin jatkamaan etsintöjä. Kultaa etsittiin muun muassa eri puolilta Lappia, kunnes merkittävänä pidettävä löytö viimein tehtiin syyskuun puolivälissä 1870 Ivalojoen Nulkkamukasta. Esiintymä osoittautui niin lupaavaksi, että Suomen senaatti päätti säätää uuden asetuksen Lapissa tapahtuvasta kullan etsinnästä ja huuhdonnasta, josta odotettiin apua nälkävuosista toipuvalle maalle ja sen kituvalle kansantaloudelle.

Kullanetsintä käynnistyi virallisesti huhtikuussa 1870 keisari Aleksanteri II:n vahvistaman asetuksen "Kultaetsinnän säännöt ja kultakaivosten kehittäminen Suomen Lapissa" myötä. Teno- ja Ivalojoen kulturalöytöjen jälkeen Lapin jokivarret rauhoitettiin väliaikaisella asetuksella, kunnes varsinainen kulturaletsintää ja -kaivuuta koskeva laki saatiin aikaan. Sen valmisteluun liittyi poliittista taistelua, painostusta ja erilaisia riitoja, mutta uusi asetus astui lopulta voimaan keisari Aleksanteri II:n vahvistamana huhtikuussa 1870. Se kumosi hallitsijan vanhan etuoikeuden jalometalleihin ja antoi luvan kulturaletsintään juutalaisia lukuun ottamatta jokaiselle hyvämaineiselle Venäjän keisarikunnan ja Suomen suuriruhtinaskunnan miehelle. Laki kuitenkin määräsi etsimiselle ja kaivulle niin korkeat lupamaksut ja verot, ettei tavallisella kansalaisella ollut käytännössä juurikaan mahdollisuuksia valtauksen hankkimiseen. Venäläiset suurliikemiehet puolestaan yrittivät tuloksetta saada yksinoikeuden Lapin kultaan lupaamalla vastineeksi puolen miljoonan hopearuplan talletuksen Suomen Pankkiin.

On sanottava, että kultakantaan siirtymiseen liittyvä uudistus ei ollut kertaluonteinen tapahtuma, vaan se valmisteltiin melko huolellisesti. Samojen vuosien aikana useat Euroopan olivat jo toteuttaneet samanlaisia muutoksia: Saksa vuonna 1871, Tanska ja Ruotsi vuonna 1873, Norja vuonna 1875 - oli Suomen vuoro.

Pitkään keskusteltiin siitä, millaisia kultarahojen tulisi olla ja ennen kaikkea minkä standardin mukaisia niiden tulisi olla. Esimerkiksi asiantuntijaksi kutsuttu ruotsalainen pankkiiri A.O.Wallenberg ehdotti, että dukaatti katsottaisiin tärkeimmäksi kultayksiköksi, koska Suomi oli suuriruhtinaskunta (latinaksi Magnus Ducatus). Jos tämä ajatus voittaisi, koko rahayksikön muuntamisjärjestelmää rikottaisiin, koska hyvin puhdasta kultaa (986/1000) olevan eurooppalaisen kultadukaatin vakiopaino oli noin 3,5 grammaa eikä sillä ollut järkeviä metrisiä vastaavuuksia muiden kultarahajärjestelmien kanssa.

Kun hopean ja kullan välinen arvosuhde muuttui yhä epävakammaksi, ajatus kultakannasta tuli yhä tärkeämmäksi. Ensimmäisen käytännön aloitteen teki senaatin hallintoneuvoston puheenjohtaja professori R. Montgomery 12. helmikuuta 1876. Viitaten hopean arvon "poikkeuksellisiin" vaihteluihin, joiden odotettiin jatkuvan, ja "pääomatappioihin", joita Suomelle aiheutuu, hän ehdotti kultakantaan siirtymisen aloittamista ja toteuttamista "tuhlaamatta aikaa". Ei ole yllättävää, että kultakantasuunnitelmat alkoivat muotoutua vuonna 1876, jolloin hopean arvo laski noin 15% verrattuna 1860-luvun hintatasoon. Merkittävä vaikutus oli myös paperirupla-arvon vaihteluilla ja hopean hintojen muutoksilla Pietarissa.

Näissä olosuhteissa Pietari olisi voinut olla todellinen spekuloinnin Eldorado, vaikkakaan Suomen Pankki ei käyttänyt sitä hyväksi ilmeisistä syistä.

Ensimmäinen yritys antaa päätös maaliskuuhun vaihteessa Pietarille hyväksyttäväksi epäonnistui - ehkä siksi, että valtiovarainministeri paroni Emil Stanwall-Wallin esitti sen liian hätäisesti, ilman yksityiskohtaisia perusteluja, keisarille. Päätelmät tehtiin kuitenkin ja tuuli muuttui nopeasti.

Jo 10. toukokuuta 1876 keisari Aleksanteri II suostui perustamaan sopivan profiilikomitean (kultakantakomitea). Komitealle annettu tehtävä oli tarkoitus käsitellä asia lokakuun loppuun mennessä, mikä tehtiinkin: raportti julkaistiin 14. lokakuuta 1876. Tiukasta aikataulusta huolimatta valiokunta teki perusteellista työtä tutkiessaan ulkomaisia kokemuksia kultarahan liikkeen järjestämisestä.

Yksi tärkeistä kysymyksistä oli Suomen tuolloiset velat ja niiden muuntaminen kullaksi. Montgomery halusi muuntaa velat 100 hopeamarkkaa kohti 96 kultamarkkaan, mikä vastasi 16,4 hopeayksikköä kultayksikköä kohti, mikä oli tuolloin vallinnut todellisen hopean ja kullan arvon suhde. Sattuneesta syystä tämä tulikin yleiseksi käytännöksi vuoden 1877 alussa, ja Suomen uusi kultakanta vastasikin Ranskan germinaalifrangiin perustuvan Euroopassa varsin yleisen latinalaisen rahaunionin parametreja.

Tätä tuki myös Venäjän imperiumin rahajärjestelmä: hopearupla vastasi neljää hopeafrangia ja 5 ruplaa vastasi suunnilleen 20 frangia (20 frangia sisälsi 6,4516 grammaa 900/1000 kultaa ja puoli-imperiaali, eli 5 ruplaa tuohon aikaan sisälsi 6,544 grammaa 22 karaatin (noin 917/1000) kultaa, missä on noin 1,85 prosentin ero. Huomattavaa on, että vuoden 1886 jälkeen Venäjänkin rahajärjestelmässä saavutettiin tiukka pariteetti 20 frangin ja puoli-imperiaalin välillä. Se, että kultakannasta tuli identtinen latinalaisen rahaunionin ja 20 markan kultakolikko oli lähes identtinen puoli-imperiaalin kanssa, perustui sekä perinteisiin että siirtymäkauden tarpeellisiin käytännön toimenpiteisiin.

Komitean tiukan työskentelytahdin määrittivät sekä asian kiireellisyys että se, että tapauksen virallinen käsittely oli tarkoitus järjestää Suomen suuriruhtinaskunnan valtiopäivillä vuosina 1877–78. Muuten perustuslaillisten muodollisuuksien vuoksi sen olisi odotettava seuraavaa valtiopäivien kokoontumista vuonna 1882, mikä voisi johtaa uusiin vaikeuksiin suhteissa Venäjään.

Joten kultakantakomitean työn tulos oli 9. elokuuta 1877 annettu laki "Suomen suuriruhtinaskunnan kolikosta" ja Hänen korkeimman keisarillisen majesteettinsa asetus "Kultakolikoon siirtymisestä Suomen suuriruhtinaskunnassa", jolla otettiin käyttöön kultakanta Suomessa 1. tammikuuta 1878, melkein 20 vuotta ennen kuin se tehtiin koko Venäjän valtakunnassa!

Emme vaivaa lukijaa koko asiakirjalla, vaan esitämme tässä otteita, jotka liittyvät suoraan tarkasteltavaan asiaan.

1) "Laki ..." sanoo, että:

§1. Suomenmaan rahalaitosten kantana on kulta, ainoana arvomittana.

<...>

§3. Kullasta on lyötävä kahdenlaatuksia rahoja, nimittäin kymmenen ja kahdenkymmenen markan arvoisia. Kymmenen markan rahassa pitää oleman 2 28/31 grammaa ja kahdenkymmenen markan rahassa 5 25/31 grammaa puhdasta kultaa.

§4. Mynttäämistä varten sekoitetaan yhteen yhdeksän paino-osaa puhdasta kultaa ja yksi paino-osa kuparia, ja tätä metallisekoitusta sanotaan mynttikullaksi.. <...> Kymmenen markan rahan pitää niin muodoin painaman $3 \frac{7}{31}$ grammaa ja kahdenkymmenen markan rahan $6 \frac{14}{31}$ grammaa.

§5. Edellä säädetyistä perusteista kultarahain pelkkyydelle ja painolle olkoot semmoiset poikkeukset sallittuja, jotka eivät ole suurempia kuin $15/10000$ päälle tahi alle oikean pelkkyyden eivätkä suurempia kuin $20/10000$ päälle tahi alle oikean painon. Huomattava on kumminkin, ett'ei paino- poikkeus kultakin määrältä rahoja, joka on myntättävä kymmenestä kilogrammasta mynttikultaa, saa olla isompi kuin viisi grammaa.

<...>

§13. Jokainen, joka Suomen rahapajaan antaa myntättäväksi kultaa vähintänsä 40 grammaa, on, niin pian kuin sisäänannettu määrä on painon ja puhtauden suhteen tutkittu, saapa Suomen Pankista puhdasta kultaa vastaavan arvon kultarahoissa, sittenkuin tästä arvosta on luettu pois $1/3$ % mynttäyskulunkien suorittamiseksi; mutta älköön semmoiselle mynttäämiselle määrättäkö mitään veroa tahi muuta maksua.

<...>

§15. Kultarahoja, jotka ovat lyödyt määräysten mukaan tämän Lain 3, 4 ja 5 §:ssä ja jotka eivät ole tärveltyjä eivätkä sen enempää kuluneita kuin alempana on sanottu, tulee jokaisen vastaanottaa laillisena maksuna missä määrin hyvänsä <...>

§16. Kulta-, hopea- tahi kupariraha, joka kulumisen, leikkelyn, lävistämisen, lisäjuotoksen tahi muun tahallisen vahingonteon kautta on tärveltynyt tahi vähentynyt, on lakannut laillisesti käypänä rahana olemasta.

§17. Kultaraha, joka kulumisen kautta on menettänyt enemmän kuin puoli prosenttia siitä painosta, jonka sillä tämän Lain 4 §:n mukaan pitää olla, ei kelpaa yleiseksi maksun välikappaleeksi, mutta maksuissa kruunun kassoihin vastaanotettakoon se alkuperäisestä arvostansa, jollei se ole menettänyt enempää kuin kaksi prosenttia laillisesta painostaan.

<...>

2) "Päätöslauselmassa" lukee:

§1. Noudattamalla Hänen Majesteettinsa käskyä rahan lyömisestä ja Suomeen tämän päivämäärän lailla hyväksymästä asetuksesta 10 ja 20 markan kultakolikoista, Suomen Pankin on välittömästi tehtävä määräys rahapajan kautta valmistaa kultakolikoita, lähettää sitten pankin toimistoille ja edustajille riittävän määrän tällaista kolikkoa asteittaisen liikkeeseen laskemisen muodossa.

<...>

§5. Edellä mainitun lain 13 §:n mukainen oikeus tarjota kultaa rahanlyöntiä varten tulee voimaan aikaisintaan 1.7.1878.

§6. 1. tammikuuta 1878 lähtien kaikki viralliset tilit on pidettävä kultakolikoissa.

<...>

Mainittujen lisäksi vuosina 1877-78. julkaistiin useita muita sääntelyasiakirjoja, jotka koskivat kultarahojen liikkeeseen liittyviä yksityisiä kysymyksiä. Erityisesti uusien kolikoiden

ilmestyminen hyväksyttiin 1.1.1878 "Suomen suurherttuakunnan hyväksi lyötävien kultakolikoiden piirustuksista".

Suuria muutoksia tehtiin myös päivitetyssä 13. marraskuuta 1878 päivätyssä "Suomen rahapajan korkeimmassa peruskirjassa", ja ne toistavat monessa suhteessa edellä mainituissa asiakirjoissa sanotut, mutta peruskirjassa kuvataan myös yksityiskohtaisesti rahakullan kulanvalmistusprosessi. Uskomme, että se kiinnostaa lukijaa.

2. Valmistustekniikka: kulta vaatii tarkkuutta

Rahapajan uuden ohjesäännön luvussa IV "Kultakolikon ilmiästä" kuvataan kultakolikoiden valmistusprosessia seuraavasti (seuraavassa sen lähes täydellinen kuvaus, koska siitä on lukijoille jatkossa hyötyä):

§25. Kun kultan sulatuksen on tarkoitus tapahtua, johtaja ja avustaja tekevät tarvittavat laskelmat ligatuurista tätä varten. Huomaa samalla, että vain näytteeseen tuodut harkot, joihin on lisätty laadukasta kuparia ja sellaisia viallisten levyjen ja kolikoiden palasia, joiden sisäinen arvo on luotettavasti tiedossa edellä mainituille virkamiehille, leikataan.

§26. Kun kulta on täysin sulanut ja sekoitettu, siitä otetaan upokastesti, josta punnitaan viisi grammaa, joka pannaan kirjekuoreen, jossa on seoksen numero ja uudelleenjakelupäivä, ja jonka sinetöivät johtaja ja hänen avustajansa ja säilytetään, kunnes seos on kunnolla muutettu kolikoksi ja liikkeeseen laskettu kolikko on hyväksytty.

§27. Lejeerinki valetaan tikuiksi, ja johtaja sekä hänen avustajansa ottavat näytteitä kustakin upokkaasta valetusta ensimmäisestä ja viimeisestä tikusta, joiden sisältö tarkastetaan yhdessä. Luonnollinen arvo ilmaistaan kymmenentuhattaosana ja kirjataan määrityspäiväkirjaan. Jos näytteeseen ajamisen tulokset eroavat enintään 5/10000 osaa ja molemmat näytteet ovat toleranssialueella (korjausarvo), niiden keskimääräinen lukumäärä määrittää tikkujen näytteen. Jos ero on yli 5/10000 eikä uusi näyte anna toivottua vastaavuutta, upokkaalle tehty näyte tehdään kahdella määritystestillä ja tikun näyte määritetään tuloksena saadun keskiarvon perusteella olettaen, että sauvojen näytteeseen tuomisen tulokset ovat toleranssialueella. Siihen asti, kunnes saadaan selville, että tikkujen sisäinen kultapitoisuusarvo on toleranssin rajoissa, näiden kolikoiden valmistus ei ole sallittua.

§28. Kaikki kultalejeeringit on kirjattava seoskirjaan tai tiliotteeseen kolikkoseoksista metallin vastaanottamisesta sen valmistaman kolikon liikkeeseenlaskuun, ja johtaja allekirjoittaa jokaisen uudelleenjaon asiakirjat.

§29. Varmistetusta metalliseoksesta valmistetun kolikon valmiit kolikot lasketaan eriin, jotka on kätevä vaihtaa, ja käyttökelvottomat kolikot erotetaan. Tämän jälkeen ilmoitetaan kaivososaston päällikölle, joka henkilökohtaisesti tai esteen sattuessa mainitun osaston virkamiehen nimen perusteella, suorittaa rahapajan virkamiesten läsnä ollessa seuraavassa kohdassa määritetyn tarkastuksen.

§30. Toimitukseen uudelleen lasketut kultakolikoiden erät punnitaan kukin erikseen, jotta saadaan selville uudelleenjaon bruttopaino ja varmistetaan paino suhteessa vakiintuneeseen <...> toleranssiin.

Tässä toiminnassa mistä tahansa punnitusta erästä otetaan yksi tai useampia koekolikoita erottamattomasti uudelleenjaon koosta riippuen, mutta aina sama määrä jokaisesta erästä.

Tällä tavalla kerättyjen näytekolikoiden lukumäärästä otetaan kolme kolikkoa sattumanvaraisesti metallin puhtausasteen tutkimiseksi yksittäisissä kolikoissa. Näiden kolmen testikolikon keskeltä lyödään pyöreä levy, joka painaa noin puolet kolikon painosta. Kokeilukolikot, joista levyt otettiin, merkitään numerolla ja laitetaan kirjekuoreen, johon merkintä osoittaa seoksen määrän, laadun ja päivän sekä näytteen määritelmän mukaan sen sisäisen arvokkuuden. Levyt merkitään samalla tavalla, minkä jälkeen ne otetaan näytteitä. Pitoisuus näkyy kymmenessä tuhannesosassa.

Muiden koekolikoiden välillä Kaivospäällikkö tai hänen tilalleen nimeämä henkilö suorittaa harkintansa mukaan koetuksen, joka punnitaan yksittäisten kolikoiden painon tutkimiseksi.

Tämän jälkeen edellisessä kappaleessa mainitut testikolikot sulatetaan grafiittisuokoissa, hiilijauhekerroksen alla, ja näyte otetaan pois sulasta massasta, jolloin muodostuu yleinen näyte koko uudelleenjakautumisesta. Tästä näytteestä tehdään kaksi määritystestiä, joiden tulokset on ilmoitettu kymmenestuhannesosina. Tällä tavalla löydettyjen kahden tuloksen keskimääräinen määrä ilmaisee koko uudelleenjaon keskimääräisen otoksen. Tämän keskimääräisen näytteen perusteella lasketaan uudelleenjaon sisältämän puhtaan kullan koko paino ja kirjataan seoskirjaan.

Loput yleisnäytteestä laitetaan tämän kohdan 3 lausekkeessa mainittuun kirjekuoreen, joka sitten merkitään myös löydetyllä keskimääräisellä näytteellä ja sinetöidään kaivospäällikön ja johtajan toimesta.

Jos jokin edellä mainituista näytteistä osoittautuu näytteen uudistetun määrittelyn mukaan korkeammaksi tai pienemmäksi kuin vahvistettu korjaus, testattua kolikkoerää ei hyväksytä, vaan se on käsiteltävä uudelleen. Rahapajalle tästä aiheutunut vahinko pidätetään virkamiehiltä, jotka ovat syyllisiä siihen.

Jos havaitaan väärä paino, koko kolikkoerä tarkistetaan uuden punnituksen avulla ja väärät kolikot erotetaan. Jatketaan loppuun samalla tavalla kuin uusi uudelleenjako.

Kun tutkitaan ja todennetaan valmis kolikkoerä, protokolla, jossa näytteen ja koepunnituksen kaikkien ajojen tulokset on kirjattu täsmälleen sekä muut asiat, jotka saattavat ansaita huomiota, säilytetään. Kaikki protokollakirjan artikkelit ovat kaivospäällikön ja johtajan allekirjoittamia.

Suljetut koekolikot ja kunkin hyväksytyn osion yleisnäytteet säilytetään rahapajassa 10 vuoden ajan, minkä jälkeen ne käytetään.

Kuten näette, tarkastusprosessi oli erittäin perusteellinen, työläs ja toistettiin monta kertaa, ja vastuuhenkilöt olivat henkilökohtaisesti vastuussa tuotteiden laadusta.

3. Samankaltaisuudet ja eroavaisuudet

Ensinnäkin on huomattava, että toisin kuin Venäjän keisarikunnassa yleensä, kaikkien nimellisarvojen nimellispainot ja niiden kultapitoisuus pysyi muuttumattomana koko Suomen suurherttuakunnan olemassaolon ajan.

Kolikoiden liikkeeseenlaskun sääntelyn viivästymisen vuoksi ja teknisistä syistä niiden lyönti alkoi huhtikuussa 1878.

Kolikot, kuten edellä olevista asiakirjoista ilmenee, vastasivat niin sanottua "latinalaista rahajärjestelmää", joka oli tuolloin käytössä useimmissa Euroopan maissa. Ne oli valmistettu 900 promillen rahakullasta ja niiden nimellispainot olivat 20 markan rahalla 6,45 g ja 10 markan rahalla 3,225 g eli painon ja kultapitoisuuden suhteen rahat rinnastuivat kultafrangiin.

Kolikoiden ulkoasu noudattelee kaikkien venäläisten kultakolikoiden ulkonäköä vuosilta 1832–1885, ja kaivertaja Karl Jahn sovelsi tätä Suomen kultarahoihin kuuluisan Pietarilaisen kaivertajan Avenir Grilichesin johdolla.

Tunnuspuolella on kuvattu kaksipäinen kotka (tosin suuriruhtinaskunnan vaakunan kilvellä Venäjän perinteisen Pyhän Yrjön sijaan) ja myös, Venäjän rahoista poiketen, valtion nimi suomeksi ja ruotsiksi - Suomi ja Finland. Toinen ero Venäjän kultarahoihin on se, että kotkan oikeanpuoleisen jalan alla on rahapajan johtajan sukunimen alkukirjain, ei rahapaja: vuosina 1878-1882 - S(oldan), vuosina 1891-1912 – L(ihr) ja vuosina 1912-1913 - S(undell).

Arvopuolella on keskellä nimellisarvo ja lyöntivuosi sekä kehäkirjoituksena, nuoraympyrällä erotettuna, tiedot puhtaasta kullasta ja kuparin pitoisuudesta grammoina 0,001 tarkkuudella. Kaikki arvopuolen merkinnät ovat suomeksi.

Sekä 10 ja 20 markan kultarahojen ulkoasulle yhteisesti määrättiin: "Kumpaistakin puolta ympäröi niin sanottu pääryleuna ja ulkosärmä on rihlattu".

Tarkemmin rahoja tarkasteltaessa voidaan kuitenkin huomata monia eroja, sekä eri vuosilyöntien välillä että lyöntivuosien aikana (rahapajan johtajan nimikirjainten vaihtuminen on nähtävä luonnollisena prosessina).

Tyypillisimmät erot koskevat tunnuspuolta tai pikemminkin vaakunaa. Aloitetaan tarkastelu siitä. Ensinnäkin on huomioitava vaakunakotkan ainutlaatuisuus kaikissa vuoden 1878 kolikoissa, tämä on "yhden vuoden tyyppi": vuonna 1879 vaakunassa tehtiin merkittäviä muutoksia, jotka näkyvät paljaalla silmällä, ja pysyivät käytössä kultakolikoiden valmistuksen loppuun asti. Visuaalisen vertailun vuoksi Kuva 02 esittää kolikoita 20 markkaa nimellisarvoina vuosina 1878 ja 1879.

Kuva 02. 20 markkaa 1878 ja 1879

Kun näytekappaleet vuonna 1878 lyödyistä kultakolikoista esiteltiin henkilökohtaisesti keisari Aleksanteri toiselle 8. lokakuuta 1878 hän huomautti, että rahoissa kuvattujen kotkien siipien höyhenet olivat lyhyempiä kuin asetuksessa olevissa kuvissa. Tieto korkeimmasta tyytymättömyydestä meni välittömästi rahapajalle. Vastaavat muutokset dokumentoitiin 13. marraskuuta 1878, ja vuoden 1879 kolikoista alkaen kultakolikoiden kotkan höyhenet olivat tarkalleen asetuksen mukaisia.

Tämä tunnuspuolien välinen ero on epäilemättä merkittävin, mutta muitakin eroja on havaittavissa. Seuraavaksi merkittävin ero on valtion nimen kirjoituksen sijainti suhteessa kotkan vaakunaan 10 markkaa nimellisarvoissa. Näitä eroja voidaan huomata sekä vuonna 1878 että vuonna 1882, ja ne edellyttävät jo joko hyvää silmää tai kuvavertailua. Kuva 03 esittää vuoden 1878 10 markan kultarahan variantteja ja Kuva 04 esittää vuoden 1882 rahan variantteja.

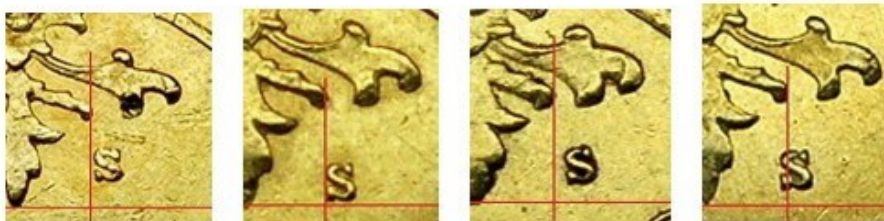
Kuva 03. 10 markkaa 1878, kirjaimen F linjan eri suhteet vaakunaan nähden

Kuva 04. 10 markkaa 1882, kirjaimen F linjan eri suhteet vaakunaan nähden

Seuraavaksi tärkein ero, johon on kiinnitettävä huomiota koko autonomian ajan kultarahakokoelman kokoamiseksi, on rahapajan johtajan alkukirjaimen sijoittuminen vaakunan häntään nähden. Merkittävimmät muunnelmät löytyvät 10 markan rahoista vuosilta 1878 ja 1913 (Kuva 05) ja 20 markan rahoista vuosilta 1911, 1912 (S) ja 1913 (Kuva 06).

1878

1913

Kuva 05. Vaihtoehdot rahapajan johtajan kirjaimen sijainnista 10 markan kolikoissa

1911

1912

1913

Kuva 06. Vaihtoehdot rahapajan johtajan kirjaimen sijainnista 20 markan kolikoissa

On hyvin todennäköistä, että tarkat keräilijät voivat löytää muita variaatioita alkuperäisestä sijainnista, myös muiden vuosien kolikoista.

Mitä tulee arvopuoleen, huomattavin ero kolikoiden suunnittelussa on numeron 2 muodon muutos nimellisarvossa ja vuodessa, joka on tapahtunut vuodesta 1912 lähtien - sen pohja suoristettu, numero alkoi näyttää enemmän "pelkistetyltä".

Kuva 07. 20 markan kultarahojen arvopuolet vuosilta 1911 ja 1912

Vuoden 1913 10 markan arvopuolen kehäkirjoituksen numero 2 koki samanlaisen muutoksen, joten sitä voidaan myös turvallisesti kutsua ”yhden vuoden tyypiksi”.

Kuva 08. 10 markkaa 1913

Tämän eron lisäksi vuosittain (tai jopa vuosilyönnin sisällä) on useita pieniä variaatioita kehäkirjoituksessa, nimellisarvossa ja vuosiluvussa; niiden kaltevuudessa, pilkuissa, kaiverruksissa ja muissa yksityiskohdissa. Julkaisun koon rajoittamana jätämme näiden etsimisen lukijoille, joilla mahdollisesti on laaja tutkimusaineisto käytettävissään.

4. Harvinaisuus, esiintyminen ja hinnat

Toisin kuin kupari ja hopearahojen suhteen, joiden osalta rahapajan viralliset raportit eivät täysin vastaa tietyn vuoden kolikon todellista esiintymistä, tätä ongelmaa ei käytännössä ole kultarahojen osalta. Tämä selittyy ensinnäkin suhteellisen vähäisellä kultakolikoiden liikkeellä ja toisaalta niiden tiukemmalla kirjanpidolla ja sillä, ettei lyöty kulta jää jumiin varastoon: pankin tilaus saatiin aina täsmällisestä määrästä kolikkoja, sekä 10 että 20 markkaisia.

Keräilijät ihmettelevät usein, miksi kultakolikoita lyötiin niin epäsäännöllisesti, että kultarahojen lyönnissä oli useiden vuosia ja jopa vuosikymmenten aukkoja.

Aluksi Suomen Pankin hallitus yliarvioi rahaliikenteeseen tarvittavan kultarahojen määrän. Huhtikuun lopussa 1878 asiakirjat sisälsivät arviot 8 - 10 miljoonan markan tarpeesta, vaihtoehtoinen mielipide oli 5 - 6 miljoonaa. Päivää ennen kultarahojen käyttöönottoa Suomen Pankilla ja sen haarakonttoreilla oli vain 2,9 miljoonan markan edestä uusia kultakolikoita. Vuoden lopussa liikkeessä oli 2,6 miljoonan markan edestä kultarahoja ja pankin holvissa oli vielä 4,6 miljoonan markan edestä kultarahoja.

Liikkeessä olevien kultakolikoiden määrä kasvoi merkittävästi vasta vuonna 1881, jolloin väärennettyjä 10 markkaa seteleitä tuli markkinoille. Vuoden 1881 syyskuussa tuli uusi, laadukas ja runsaslukuinen väärä raha ilmi. Suomen Pankki joutui poistamaan väärennösten kohteeksi joutuneet 10 markan setelit mallia 1878 kokonaan liikkeestä, joten kymmenen Suomen markan setelit vuosilta 1875 ja 1878 ovat nykyään hyvin harvinaisia. Tämä lisäsi hieman kultakolikoiden kysyntää - tästä syystä kymmenen markan kultarahoja laskettiin suuri määrä liikkeelle vuonna

1882, mutta koska kultakolikoilla ei todellisuudessa ollut erityistä roolia jokapäiväisessä rahaliikenteessä, niiden tuotanto keskeytettiin samana vuonna.

Ensimmäinen väärän rahan liikkeelläolon havainnut henkilö oli Suomen Pankin Pietarin konttorin nuorempi virkailija N. Sasonoff. Kyseinen virkailija saikin 15. marraskuuta 1881 tarkkaavaisuudestaan 1 200 markan palkkion.

Kuva 09. Aito 10 markkaa 1878,

Kuva 10. Väärä 10 markkaa 1878.

Asian tultua Suomen Pankin tietoon 19. syyskuuta 1881 lopetettiin 10 markan seteleiden mallia 1878 liikkeellelasku välittömästi ja pankkivaltuusmiehet toteavat kokouksessaan seuraavaa:

”On tavattu melko hyvin tehtyjä väärennöksiä 10 markan setelistä. Väärennösten tuntomerkkeinä todettakoon, että

- ne ovat aitoja vaaleampia
- tähän asti löydettyissä väärennöksissä allekirjoituksina on käytetty nimiä Tamelander ja Granholm
- sanat ”Finlands Bank” ensimmäisellä sivulla ovat pienempiä kuin aidoissa
- kirjaimet toisella sivulla venäläisessä sanassa ”ДЕСЯТЬ” ovat epätasaisia, erityisesti ”С”-kirjain on muita matalampi ja ”М” hyvin epäsymmetrinen, myös ”Р” venäläisessä sanassa ”МАРКЪ” ulottuu linjan alapuolelle ja koko venäjänkielinen teksti on painettu suuremmilla kirjaimilla kuin alkuperäisessä
- toisen sivun oikeanpuoleisen arvomerkitäkilven puoliympyränmuotoisen yläosan varjostus vasemmalla puolella, kun se aidossa on oikealla.”

26. syyskuuta 1881 pankkivaltuusmiehet lähettävät kuvernöörille ruotsiksi ja suomeksi 19.9. 1881 julkaistun tiedotuksen väärennetyistä 10 markan seteleistä ja pyytävät toimenpiteitä saman tiedotuksen jättämisestä kaikkiin kirkkoihin

Väärentäjät tuottivat seteleihin allekirjoitukset kirjoittamalla ne käsin. Tamelanderin nimikirjoituksen väärentäminen näkyy sujuneen varsin hyvin, ja kuten kuvista 09 ja 10 käy ilmi, Granholmin allekirjoituksen väärennökset ovat perin onnistuneita loppukoukeron puuttumisesta huolimatta.

1890-luvulla oli vain yksi melko erityinen lyönti vuonna 1891, jolloin Ivalon kultakaivoksista saadusta kullasta ja siihen mennessä kertyneistä amerikkalaisista kultadollareista lyötiin 90 541 kappaletta 20 markan nimellisarvoista kultarahaa.

Seuraavat kultakolikoiden liikkeellelaskun ajanjaksot olivat 1903 - 1905 ja 1910 - 1913. Jälkimmäisen tarkoitus oli pääasiassa maksaa velka Venäjälle (josta 6 - 7 miljoonaa Suomen markkaa maksettiin kullalla) sekä ns. sotilaalliset maksut (osallistuminen Venäjän yleisiin puolustusmenoihin Suomessa) ja osallistua Nevan yli kulkevan rautatiesillan rakentamiseen. Vuosien 1903 ja 1912 välillä nämä ja muut vastaavat menot olivat 71 miljoonaa Suomen markkaa, mikä vastasi noin 5% valtion tuloista kyseisinä vuosina.

Edellä esitetyn käy ilmi seuraavassa kultarahojen tunnetun vuosittaisen liikkeeseenlaskun yhteenvetotaulukossa:

Taulukko 1. Tiedot Venäjän Suomen liikkeeseen laskemien kultakolikoiden määrästä

Vuosiluku ja rahapajan johtajan nimikirjaimet	Liikkeeseenlasku ja määrä (kpl.)	
	10 markkaa	20 markkaa
1878 S	254 000	235 000
1879 S	200 000	300 000
1880 S	—	90 020 ¹

¹ Sisältää mahdollisesti osan vuoden 1879 painoksesta.

Vuosiluku ja rahapajan johtajan nimikirjaimet	Liikkeeseenlasku ja määrä (kpl.)	
	10 markkaa	20 markkaa
1881 S	100 000	—
1882 S	386 040	—
1891 L	—	90 541
1903 L	—	112 012
1904 L	102 203	188 253
1905 L	49 921	—
1910 L	—	201 000
1911 L	—	161 000
1912 L	—	881 000 ²
1912 S		
1913 S	396 000	214 000

Yleensä taulukko vastaa kunkin nimellisarvon kolikoiden todellista esiintymistä vuosittain, mikä vahvistetaan hinnoilla, etenkin kalleimmat "kolikoista vuosittain" ovat 10 markkaa vuosilta 1904 ja 1905, 20 markkaa 1880, 1891. ja 1912 L.

Taulukossa 2 on esitetty kultakolikoiden suuntaa-antavat hinnat viime vuosien myynnin perusteella Suomessa (mukaan lukien huutokaupamaksut). On selvää, että viimeisimpien kriisi-ilmiöiden, erityisesti COVID -19: n aiheuttaman rajojen sulkemisen, yhteydessä markkinoiden hinta nousee merkittävästi, etenkin Venäjällä - ylöspäin, joten pyydämme teitä pitämään taulukkoa pelkästään viitteellisenä.

Taulukko 2. Suomen tilastot Venäjän Suomen kultakolikoiden hinnoista vuosille 2019 - 2020.

Vuosiluku ja rahapajan johtajan nimikirjaimet	Nimellisarvo ja hintaluokka euroina	
	10 markkaa	20 markkaa
1878 S	270 - 300	380 - 420
1879 S	250 - 280	370 - 400
1879/6 S	24 000 ³	—
1880 S	—	800 - 1 100
1881 S	290 - 320	—
1882 S	250 - 280	—
1891 L	—	550 - 650

² Sisältää todennäköisesti osan vuoden 1911 painoksesta.

³ Perustuu SNY -huutokaupan 16.4.2000 tuloksiin ilman provisiota.

Vuosiluku ja rahapajan johtajan nimikirjaimet	Nimellisarvo ja hintaluokka euroina	
	10 markkaa	20 markkaa
1903 L	—	400 - 430
1904 L	700 - 1 000	370 - 400
1905 L	4 000 - 5 000	—
1910 L	—	380 - 420
1911 L	—	370-400
1912 L	—	10 000 – 12 000
1912 S		370 - 400
1913 S	250 - 280	350 - 380

Kuten näette, kaksi kolikkoa erottuu toisistaan - 10 markkaa 1879 päivämäärän viimeisen numeron kaiverruksella ja 20 markkaa 1912 rahapajan edellisen johtajan merkillä L. Tutustutaanpa niihin tarkemmin.

Pitkään uskottiin virheellisesti, ja tämä tieto päätyi myös huutokauppa- ja viiteluetteloihin, että harvinaisimman 10-markan kolikon päivämäärän viimeinen numero oli kaiverrettu uudelleen nollasta, joskus sitä jopa kutsuttiin ahioksi 1880, mutta näin ei ole. Tarkemmin kolikkoa tutkittaessa (tekijöillä oli tällainen mahdollisuus) on helppo huomata, että tämä on kaiverrus numerosta 6, eli mestari käänsi lyönnin vahingossa ja korjasi sitten virheensä (Kuva 09).

Kuva 11. 10 markkaa 1879, vuosiluvun viimeinen numero kaiverrettu uudelleen.

Nykyään tutkijat ovat tietoisia vähintään viiden tällaisen kolikon olemassaolosta yksityisissä kokoelmissa, mutta niitä on todennäköisesti useampiakin. Mielenkiintoisen vertailukohdan tälle variantille antaa vuoden 1866 1 markan hopearahoissa esiintyvä tunnuspuolen kehäkirjoituksessa esiintyvä meistin kaivertajan tekemän virheen aiheuttama variantti.

Kuva 12. 1 markka 1866, yksityiskohta tunnuspuolen kehäkirjoituksesta. Huomatkaa selvästi numeron 6 päälle kaiverrettu numero 9.

Vuonna 1912 vaihtui johtaja Helsingin rahapajassa; Johan Conrad Lühr (1831-1913) jäi eläkkeelle 81-vuotiaana vanhuuden ja sairauden vuoksi kun Keisarin myönsi hänelle eron 2. helmikuuta 1912 ja uudeksi johtajaksi nimitettiin nuori ja täynnä elinvoimaa oleva Isak Gustaf Sundell (1878-1964), joka palveli rahapajassa vuoteen 1947, jolloin hänet korvasi myöhemmin pahamaineiseksi osoittautuva Peippo Uolevi Helle.

Kuitenkin ennen eläköitymistään 2. helmikuuta 1912 Lühr onnistui lyötättämään pienen erän 20 markan kultarahoja, jotka oli merkitty hänen nimikirjaimellaan L (Kuva 11). Tätä kolikkoa voidaan jossain mielessä pitää juhla- tai muistorahana; oletettavasti tämä olikin sen lyönnin tarkoitus.

Kuva 13. 20 markkaa 1912, lyöty J.C. Lührin aikana.

Tämän tuotantoerän tarkka määrä on nykyisin tuntematon, mutta voidaan olettaa, että tämä oli ainoa erä, jonka koko oli enintään 1 000 kappaletta. Kolikkoa esiintyy suomalaisissa huutokaupoissa kerran - pari vuodessa tai hieman useammin, ja se vahvistaa jatkuvasti harvinaisuutensa myyntihinnoillaan.

Tavallisemmasta 20 markan kultarahasta 1912 S on myöskin löytynyt sen tunnuspuolelta mielenkiintoisia variantteja niin vaakunakilvessä kuin rahamestarin merkki S:n sijainnissa.

Aluksi vaakunakilpi. Johtuen ilmeisesti meistin kulumisesta, on helposti löydettävissä kahta erilaista varianttia, eli vaakunakilpi ehjällä pohjaviivoituksella ja vaakunakilpi alhaalta vajaalla viivoituksella.

Kuva 14. vasemmalla ehjä vaakunakilven pohjaviivoitus (Va), oikealla alhaalta vajaa (Vb).

Toinen poikkeama, eli rahamestarin merkki S on puhdas variantti, koska se on kaiverrettu meistiin ja sijainnin vaihtelut merkitsevät aina eri meistin käyttöä. Kuten 1 markan rahassa vuodelta 1915 on tässä kultakaksikymppisissäkin havaittavissa useita sijainteja. Perustyyppit ovat S ylhäällä ja S alhaalla. S alhaalla voi olla lisäksi suorassa tai kenossa.

S alhaalla, suora (Sa)

S alhaalla, kenossa (Sb)

S ylhäällä (Sc)

Kuva 15. Tunnuspuolen rahapajan johtajan kirjaimen S eri sijainnit.

Seuraavia kombinaatioita kilpivarianttien ja S varianttien välillä tunnetaan: VaSa: viivoitus ehjä, S alhaalla suorassa; VaSb viivoitus vajaa, S alhaalla kenossa; VbSc: viivoitus vajaa, S ylhäällä

Muiden kultarahojen harvinaisuus, joka näkyy poikkeavan korkeina hintoina, johtuu vain niiden suhteellisen vähäisestä esiintymisestä; näitä ovat 10 markkaa vuosilta 1904 (Kuva 16) ja 1905. (Kuva 17), 20 markkaa vuosilta 1880 (Kuva 18) ja 1891 (Kuva 19).

Kuva 16. 10 markkaa 1904

Kuva 17. 10 markkaa 1905

Kuva 18. 20 markkaa 1880

Kuva 19. 20 markkaa 1891

Jätämme tarkoituksellisesti tämän artikkelin ulkopuolelle vertailevan arvion aiemmin mainittujen "tavallisten" kolikoiden harvinaisuudesta, koska niiden markkinahintojen erot eivät ole vielä muodostuneet, ja riittäviä tilastoja niiden esiintymistä ei ole kerätty.

Viime aikoihin asti harvat keräilijät kiinnittivät huomiota suomalaisten kolikoiden leimaversioihin (jopa Nikolai II:n yleisten keisarillisten kolikoiden kohdalla kiinnostus kasvokuvien variantteihin ja niiden tutkimukseen on noussut esille vasta hiljattain), mutta "sijoittajille" he ovat merkityksettä.

Jotkut suomalaiset numismaatikot ovat huomioineet lisäksi 20 markan kultarahan vuodelta 1903, jonka lyöntimäärä on verrattavissa vuosiin 1880 ja 1891, mutta nykyään sen hinta on vain hieman korkeampi kuin sen tavallisilla "veljillä".

Kuva 20. 20 markkaa 1903

Samankaltainen kuva on syntynyt vuoden 1881 kymmenmarkkaisesta (Kuva 21). Koska sen liikkeeseenlasku on verrattavissa vuoteen 1904, tällä hetkellä kolikko on kuitenkin paljon halvempi markkinoilla eikä se ole erityisen "metsästyksen" kohteena.

Kuva 21. 10 markkaa 1881

Samaan aikaan molemmat kolikot esiintyvät käytännössä harvemmin kuin muut "perusvuodet", erityisesti korkeissa kuntoluokissa. Ilmeisesti useimmat keräilijät eivät ole vielä oppineet arvostamaan niitä.

On yksi merkittävä syy siihen, miksi periaatteessa kaikkia suomalaisia kultakolikoita pidetään suhteellisen harvinaisina (esimerkiksi V.V. Uzdenikovin tunnetussa teoksessa "Venäjän kolikot 1700-1917" ne on merkitty "viivoilla" ja korkeammilla).

Kullan virta Venäjälle tai Venäjän valtion laitoksiin Suomessa tuli havaittaviksi ja jopa hälyttäväksi 1900-luvun alkupuolella, kun Venäjä vaati Venäjän keskuspankin Helsingin sivukonttoriin kertyneiden setelien kullan vaihtoa sekä maksuja aiemmin mainituista "sotamiljoonista". Tällä tavalla takavarikoidut kolikot eivät koskaan palanneet kotimarkkinoille.

Ehkä osa niistä myytiin ulkomaille tai sulatettiin. Vuoteen 1913 mennessä kaikkien lyötyjen kultojen ja setelien muodollinen suhde oli 28%, mikä on tietysti seurausta täysin virheellisistä tilastoista. Itse asiassa tämä osoittaa, että kultakolikoita vietiin tavalla tai toisella; tässä tapauksessa termi ei välttämättä tarkoita vientiä ulkomaille - kolikot ovat voineet jäädä maahan, mutta ne on säilytetty Venäjän edustustojen kassaan Suomessa. Ensimmäisen maailmansodan puhjettua 28. heinäkuuta 1914 aiheutui siitä rahaolojen yleinen häiriintyminen ja 29. maaliskuuta - 11. huhtikuuta 1915 Suomen Pankin setelien vaihto kultaan sota -ajan vuoksi peruutettiin keisarin asetuksella. Vuonna 1877 käyttöön otetun kultastandardin aika oli ohi.

5. Esiintymistilastot ja luokitukset

Kuten edellisestä osiosta käy ilmi, liikkeeseen laskettujen kultakolikoiden määrä oli melko rajallinen. Samaan aikaan useimmat numismaattisilla markkinoilla saatavilla olevista kolikoista ovat erinomaisessa, lyöntikiiltoisessa tai vastaavassa kunnossa (amerikkalaisen luokitusjärjestelmän mukaan AU-58 – MS-67) (katso Taulukot 3 ja 4). Selitys on yksinkertainen: kolikot olivat harvoin liikkeessä, ne toimivat arvovarastoina ja sijaitsivat joko "rahalaatikoissa" tai pankkien holveissa.

Taulukko 3. Tilastot NGC:n 10 markan kultarahojen luokittelusta (suluissa - erikseen merkitty PL, DPL tai PF)

Vuosi	“Grade” NGC, kpl. kirjoitettaessa											Kaikki
	AU		MS								Details = luokitus ilman numero- arvoa	
	55 ja alle	58	60	61	62	63	64	65	66	67		
1878	5	20	0	15	24	33	17 8	24	2	0	6	307
1879	2	5	1	8	14	35	15 2	96	4	0	4	321
1881	0	3	0	4	7	24	68	35	0	0	3	144
1882	1	5	1	7	36	51	40 4	198	38	17	6	764
1904	0	1	0	2	16	7 (1)	20 (2)	25 (1)	4 (1)	0	0	80
1905	0	0	0	0	3	4	16 (3)	14 (2)	4	0	0	46
1913	0	0	0	1	4	20	88, (1)	1141, (3)	60 6	120	1	1985

Joskus ilmenee, että kolikko, vaikka se ei ole ollut liikkeessä eikä siinä ole ollut kulumaa, on saanut joko aliarvioidun luokituksen tai ei saanut täysimittaista luokitusta (jota myös tapahtuu, mutta harvemmin – AU:n tai UNC:n kuntoluokan arvioinnin yhteydessä etuliitteellä "DETAILS"). Tyypillisin esimerkki on 1913, viimeinen lyöntivuosi, jota ei juurikaan esiintynyt

normaalissa rahaliikenteessä. Tämä johtuu paljaalla silmällä näkyvistä painontasausjäljistä (Kuva 22 ja aiemmin Kuva 08).

Kuva 22. 20 markkaa 1913, joissa on selvästi näkyvät painontasausjäljet reunassa, erityisesti arvopuolella kello yhden kohdalla.

Koska kultakolikoiden liikkeeseenlasku oli suhteellisen vähäistä ja vuosittaiset erot olivat suuria, niiden valmistukseen tarkoitettujen aihoiden valmistuslaitteistoa ei virheiden ilmettyä korjattu, koska korjaustoimenpide (ks. viitatus viralliset asiakirjat) oli erittäin työläs. Lisäksi vakavien sakkojen uhka huomioon ottaen käytännössä rahojen mittatarkkuutta käsiteltiin vielä tiukemmin - melkein jokaisen kolikon "toleranssin" noudattaminen tarkistettiin manuaalisesti. Alipainoiset rahat, jos niitä esiintyi, lähetettiin sulatukseen, mutta ylipainoiset rahat, jos niiden lukumäärä oli riittävän suuri, kävivät läpi manuaalisen säätöprosessin - mestari kaavasi varovasti pois kultaa (yleensä rahan kulutusreunasta) kolikon painon saamiseksi takaisin normaaliin. Juuri näitä jälkiä pidetään usein painontasausjälkinä sen jälkeen, kun tuote on päästetty rahapajan ulkopuolelle, vaikka itse asiassa kolikko on kiertämätön.

Taulukko 4. Tilastot NGC:n 20 markan kultarahojen luokittelusta (suluissa - erikseen merkitty PL, DPL tai PF)

Vuosi ja rahapajan johtajan nimikirjai n	“Grade” NGC, kpl. kirjoitettaessa											Kaikki
	AU		MS								Details = luokitus ilman numero- arvoa	
	55 ja alle	58	60	61	62	63	64	65	66	67		
1878 S	0	6		4	12	14, (1)	21, (1)	20	2	0	1	82
1879 S	1	3	1	2	17	50	142	47	8	0	3	274
1880 S	0	1	0	2, (1)	3	12	24	7	1	0	1	52
1891 L	0	1	0	8	14	28	42	16	3	0	1	117

Vuosi ja rahapajan johtajan nimikirjai n	“Grade” NGC, kpl. kirjoitettaessa											Details = luokitus ilman numero- arvoa	Kaikki
	AU		MS										
	55 ja alle	58	60	61	62	63	64	65	66	67			
						(1)	(2)	(1)					
1903 L	0	7	0	9	8, (1)	14, (1)	32, (3)	10, (1)	1	0	4	90	
1904 L	1	3	0	8	15, (1)	34	79, (1)	78, (1)	13	0	3	237	
1910 L	0	0	0	1	5	17	84	133, (1)	34	1	1	277	
1911 L	0	0	0	2	0	23	94	53	30	1	2	205	
1912 L	0	0	0	0	1	1	3	2	3	0	0	10	
1912 S	0	1	0	1	8	26	170	139	45	3	0	393	
1913 S	0	1	0	0	4	16, (1)	122, (2)	302, (2)	97, (1)	13	4	565	

Tässä on tehtävä pieni huomautus kuntoluokista "proof" (PF) tai "proof-like, deep proof-like" (PL / DPL), jotka myös joskus vastaavat jonkin verran kolikon todellista kuntoa. Kiiltolyöntisiä (proof) kultakolikoita ei ole koskaan lyöty autonomian aikana Helsingin rahapajassa. Useimmiten niin sanotut "leiman ensimmäiset iskut" hyväksytään tällaisille kolikoille, vaikka ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että on olemassa hyvin rajallinen määrä tilaustyönä valmistettuja rahoja, joissa on erityisesti parannetut leimat, jotka voidaan luokitella "proof-like", mutta ei silti "proof"-kuntoluokkaan.

6. Säännöllisen rahanlyönnin viimeiset kultakolikot

Kuten tunnettua, ovat viimeiset säännöllisen rahanlyönnin kultakolikot Venäjän keisarikunnan alueella suomalaiset vuoden 1913 10 ja 20 markan kultarahat vuodelta 1913 (Kuva 08 ja Kuva 20). Sen jälkeen seurasivat ensimmäisen maailmansodan pyörteet, vallankumous (jonka seurauksena Suomi saavutti itsenäisyyden joulukuussa 1917), sisällissota ("punaiset" taistelivat "valkoisten" kanssa Suomessa, mutta voittaja osoittautui erilaiseksi kuin Venäjällä) sekä sodanjälkeinen tuho ja siihen liittynyt inflaatio. Monien valtioiden rahajärjestelmä olivat enemmän tai vähemmän järkkäneet.

Eurooppa alkoi kuitenkin toipua melko nopeasti mainituista järkytyksistä ja palata jälleen entiseen kultastandardiin. Pioneerien joukossa olivat Iso-Britannia, Skandinavian maat, Alankomaat. Suomessakin samanlainen ajatus oli herätetty henkiin.

Ensimmäinen askel oli määritellä Suomen Pankin rahapolitiikka. Ruotsalainen ekonomisti E.F. Hecksher kokosi elokuussa 1923 raportin, joka julkaistiin 12.5.1923. Tutkimuksen tärkeimmät tulokset olivat:

- 1) tavoitteena on ottaa kultastandardi uudelleen käyttöön;
- 2) vanha kultapariiteetti on epärealistinen voimakkaan inflaation vuoksi.

3) koska edellisen markan vaihtokurssin palauttaminen on mahdotonta, uuden kultastandardin on perustuttava merkin todelliseen - jo vakiintuneeseen - arvoon;

4) koska tavoitteena on säilyttää rahan ostovoima maan sisällä, on tarpeen tutkia huolellisesti kullan pariteettiarvoa;

5) on väärin olettaa, että rahayksikön arvo vaikuttaa hintatasoon: on otettava huomioon vastaava suhde tärkeimpiin valuuttoihin, vanha kultastandardi ja uuden ja vanhan kultastandardin välinen suhde. Ehdotetaan sitovan uuden rahayksikön arvoon 1/20 Ison-Britannian kultasovereign, joka on 2731,49 kappaletta 1 kilogrammaa puhdasta kultaa kohden, ja suhde vanhaan kultakantaan on 1: 9. Tämä vastaa pariteettia 36,99 markkaa dollaria kohti.

Tämä ehdotus on tietysti herättänyt monenlaisia poliittisia ja taloudellisia keskusteluja. 13.11.1924 nimitettiin komissio valmistelemaan paluuta kultastandardiin. Kultastandardikomitea julkaisi muistionsa huhtikuun alussa 1925. Muistio sisälsi seuraavat keskeiset osat:

1) 39,79 dollarin pariteetti muutaman pennin toleranssilla;

2) 100 ja 200 markkaa kultakolikoiden liikkeeseenlasku ilman niiden vastaanottamista, päivittäinen rahaliike;

3) setelien tunnustaminen kullan ohella tärkeimmäksi maksuvälineeksi;

4) kieltäytyminen antamasta hopearahoja;

5) 1 pennin kolikon lyönnin lopettaminen;

6) ilmainen setelien vaihto kultakolikiin, tankoihin tai todistuksiin valuuttana Suomen Pankin harkinnan mukaan.

Pankin edustajalla A. Forsellerilla oli oma mielipiteensä, jossa ehdotettiin valuuttapariteetin hyväksymistä yhden Yhdysvaltain dollarin = 40 markan muodossa ja uuden rahayksikön "taalari" käyttöönottoa, joka olisi 1/4 USA:n dollaria. Näin vältettäisiin pienen perusvaluutan kielteiset vaikutukset ja parannettaisiin valuuttasuhteita. (Lukijat huomannevat suhteiden samankaltaisuuden vuoden 1860 rahauudistuksen kanssa, jolloin 1 markka vastasi 1/4 hopearuplaa!). Tämä ehdotus ei saanut kannatusta, ja se hylättiin.

Pankkivaltuusmiehet lähettivät kultastandardia käsittelevän valiokunnan muistion kirjeellä 5.7.1925 valtioneuvostolle, ja 9.9.1925 Suomen Pankin hallitus lähetti parlamentille ehdotuksen kultauudistuksesta. Tässä ehdotuksessa suhteeksi USA dollariin ehdotettiin 39,70.

Hallitus tutustui Hecksherin lausuntoon ja tuli siihen johtopäätökseen, että kultastandardi olisi palautettava, mutta markan nykyisen valuuttakurssin perusteella. Tasavallan presidentti Lauri Relander esitti 17.10.1925 parlamentille valiokunnan ehdotusten pohjalta ehdotuksen kultastandardin käyttöönotosta. Parlamentti hyväksyi vastaavan lain 10. joulukuuta 1925, ja maan presidentti allekirjoitti sen 21. joulukuuta 1925. Tässä on muutamia sen osioita:

§1. Ainoa suomalaisen rahan perusta on kulta.

§2. Rahayksikkö on markka. Markka on jaettu 100 penniin.

§3. 100 ja 200 markkaa valmistetaan kullasta <...>.

§4. Kultakolikoiden valmistamiseksi on tarpeen seostaa 9 paino -osaa kultaa ja 1 paino -osa kuparia. 2 kilogrammasta kolikkokultaa on valmistettava 475 kappaletta 100 markkaa kultakolikoita ja sama määrä 200 markkaan kolikoita 4 kilogrammasta kolikkokultaa. Siksi 100 markkaa pitäisi painaa 4 4/19 grammaa ja 200 markkaa 8 8/19 grammaa.

§5. Kohdissa 3 ja 4 määritelty puhtaus ja paino voivat poiketa 15/10000 ilmoitetusta puhtaudesta ja 20/10000 ilmoitetusta painosta. Kokonaispoikkeama saa olla enintään 5 g / 10 kg kolikkokultaa.

<...>

§10. Jokaisella, joka siirtää yli 40 grammaa kultaa Suomen Pankille, on painon ja puhtauden tarkistamisen jälkeen oikeus saada kultakolikoita, jotka vastaavat puhtaan kullan määrää, josta on vähennetty 3%, kattamaan lyönnin kustannukset. kerätä muita maksuja tai veroja. Kulta voidaan tuoda tai viedä vapaasti.

<...>

§12. Kultakolikoiden lisäksi jokaisella on velvollisuus hyväksyä Suomen Pankin setelit laillisenä maksuvälineenä.

<...>

§15. Kultakolikko, joka on menettänyt yli 0,5% ilmoitetusta painostaan kulumisen vuoksi, ei voi enää olla laillinen maksuväline. <...> Kaikki luotettavasti tunnistettavat kolikot on hyväksyttävä maksettavaksi valtionkassalle.

<...>

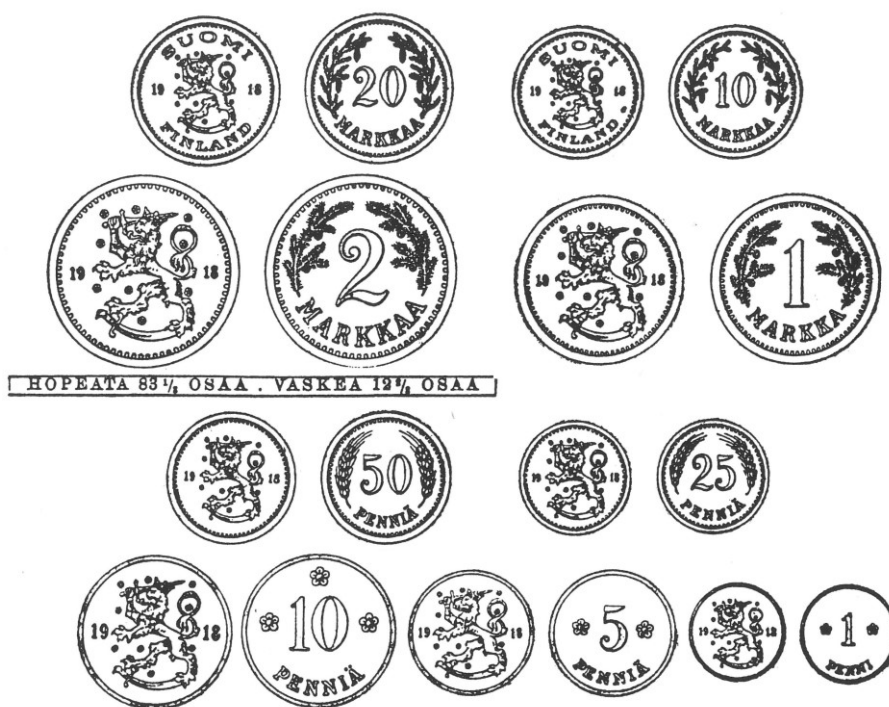
§18. Ennen tätä lakia liikkeeseen lasketut neuvottelukolikot toimivat edelleen nimellisarvonsa mukaisesti.

<...>

§20. Laki tulee voimaan 1. tammikuuta 1926, ja Suomen suuriruhtinaskunnan 9. elokuuta 1877 antama kultalaki tulee pätemättömäksi.

Kuten huomaatte, 21.12.1925 annetussa laissa vahvistettiin "kuninkaallisten" ja "uusien" postimerkkien suhde 1: 7,67. Heti seuraavana vuonna tämä suhde vahvistettiin julkaisemalla ensimmäiset kultakolikot vuoden 1913 jälkeen.

Kultarahat suunnitteli alun perin I.G. Sundell ja suunnitelma hyväksyttiin jo vuonna 1918 yhdessä muiden nimellisarvojen kolikoiden kanssa – tunnuspuolella oli nyt Suomen vaakuna ilman kilpeä, lyöntivuosi ja maan nimi kahdella kielellä (jälkimmäinen on ominaista vain kultakolikoille) lyötyn vuoden, ja arvopuolella on nimellisarvo, joka on kehystetty kuusen oksilla.

Kuva 23. Suomen tasavallan ensimmäisten kolikoiden suunnitelmapiiirros.

Vaikka vuonna 1918 monet vielä toivoivat, että kaikki olisi vielä mahdollista ja että tsaarin ajan talousvakausta voitaisiin täysin palauttaa ja siten he myös haaveilivat 10 ja 20 markan kultarahojen palauttamisesta vanhan kultakannan mukaisina. Uuden rahalain mukaiset kultarahat lyötiin vuosiluvulla 1926 100 ja 200 markan nimellisarvoina (Kuvat 24 ja 25) vuoden 1926 lopussa ja vuoden 1927 alussa. Samalla hopea korvattiin rahanlyönnissä halvemmalla epäjalolla metalliseoksella. On mielenkiintoista, että kultarahojen nimellisarvon muutos kertoimella 10, eli ylimääräisen 0:n lisääminen, johti etupuolen arvomerkin numeroiden päällekkäisyyteen huomioitaessa rahojen arvopuolien mittasuhteet.

Kuva 24. 100 markkaa 1926

Kuva 25. 200 markkaa 1926

Kolikoiden puhtaus jätettiin ennalleen - 900/1000, mutta yhden markan osalta kullan määrä väheni merkittävästi: uusi 100 markan kultaraha painoi $4 \frac{4}{19}$ g (vanhojen 10 markan kultarahojen nimellispaino oli $3 \frac{7}{31}$ g), uudet 200 ja vanhat 20 markan kultarahat painoivat vastaavasti kaksi kertaa enemmän. 100 markan kultarahat olivat halkaisijaltaan (18,5 mm) hieman pienempiä, mutta paksumpia kuin aiemmat 10 markan kultarahat (18,9 mm). 200 markan kultarahat olivat halkaisijaltaan (22,5 mm) hieman suurempia ja paksumpia kuin aiemmat 20 markan kultarahat (21,3 mm).

Rahanlyönti suoritettiin vuoden 1926 lopussa ja se jakautui yhteensä 50 000 kappaleeseen 100 markan kolikkoa ja 50 500 kappaleeseen 200 markan kolikkoa. On olemassa teoria (se perustuu raakametallin ominaisuuksiin), että ne on lyöty Siperian kullasta, joka on säilynyt pankkivarastoissa tsaarin ajoista lähtien.

Uudet 100 ja 200 markan kultarahat saivat kuitenkin vain symbolisen merkityksen, koska setelien käyttö osoittautui kätevämmäksi ja tutummaksi, eikä maassa ollut niin paljon kultaa kuin oletettiin. Nyt tällaiset kolikot ovat haluttuja esineitä monille keräilijöille, ja niiden hinta vaihtelee 100 markan 800 - 1 200 eurosta 200 markkaisen 1 200 – 2 000 euroon.

Tämä Suomen rahahistorian ajanjakso päättyi vuonna 1928. Maailmantalouden laman vuoksi Suomi, kuten monet muut maat, lakkasi ilmoittamasta setelien vaihtamisesta kultaan ja vahvisti tämän tosiasian lopullisesti virallisesti 6. lokakuuta 1931. Alun perin ilmoitettiin, että tämä toimenpide on väliaikainen ja se uudistettiin vuosittain, mutta sitä ei ole koskaan peruttu.

Kirjallisuus

1. Вел. Кн. Георгий Михайлович. Русские монеты, чеканенные для Пруссии, Грузии, Польши, Финляндии. СПб, 1893.
2. П. фон Винклер. Финляндская монета (1809-1860; 1860-1900). СПб, 1900.
3. Erkki Borg. Suomessa käytetyt rahat. Omakustanne, 1976.
4. Уздеников В.В. Монеты России 1700-1917. М.: «Финансы и статистика», 1986.
5. Уздеников В.В. Объем чеканки российских монет на отечественных и зарубежных монетных дворах. 1700-1917. М.: «Международная», 1995.

6. Suomen rahat 1918-1972 suunnitelmia ja kokeiluja // Helsinki: SNY, 1995.
7. Tuukka Talvio. The Lion of Finland. Helsinki: The national Board of Antiquities, 1999.
8. Tuukka Talvio. Suomen rahat. Helsinki: Suomen pankki, 2003.
9. Suomen rahat 1811-2009 arviohintoineen: keräilijän opas. Helsinki: Rahaliike Holmasto, 2008.
10. Ismo Parikka. Suomalaiset kolikkovariantit 1864-2001. Jyväskylä: Mattinmarkka Oy, 2012.
11. Гладцын В.А. Каталог-ценник монет Русской Финляндии 1864-1917 гг., часть 2. «Петербургский коллекционер», № 2/2013 г., СПб., с. 20-24.
12. Нилов А.Н., Гладцын В.А. Каталог монет Русской Финляндии 1864-1917. СПб: «Нестор-История», 2015.
13. Suomen rahat arviohintoineen: keräilijän opas. Helsinki: SNY, 2018.
14. I.G. Sundell. Suomen rahapaja: Lyhyt silmäys sen toimintaan vuosina 1864-1924. Numismaatikko, 1973